

УДК 821.161.2-31:7.036.48

DOI <https://doi.org/10.32782/2412-933X/2024-XXII-7>

МЕЛОДІЯ ТАНГО ЯК СИМВОЛ БЕЗСМЕРТЯ В РОМАНІ «ТАНГО СМЕРТІ» ЮРІЯ ВИННИЧУКА

Урись Тетяна

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри української літератури
Український державний університет імені Михайла Драгоманова
ORCID ID: 0000-0002-7933-4737

Олексенко Вікторія

здобувач II рівня освіти
ОПП «Середня освіта (Українська мова і література)»
Український державний університет імені Михайла Драгоманова
ORCID ID: 0009-0002-2704-310X

У статті розглянуто роль мелодії танго в романі «Танго смерті» Ю. Винничука як символу безсмертя, що не лише відображає емоційний стан персонажів, а й підкреслює глибокі філософські теми, пов'язані з безсмертям, пам'яттю та реінкарнацією. Виявлено вплив мелодії на емоційну глибину подій твору, зв'язок між епохами, поєднання минулого і теперішнього. Танго в романі постає не лише естетичним елементом, а й важливим концептуальним інструментом, що відтворює взаємозв'язок між життям і смертю, при цьому підкреслюючи циклічність часу. Досліджено, як через музичний мотив автор акцентує увагу на безсмерті кохання, що продовжує існувати через роки та різні втілення душ, і на пам'яті, що зберігає досвід минулих життів. У статті запропоновано новий погляд на філософське наповнення роману, підкреслено значення мелодії як засобу вираження вічних тем людського буття: зв'язку життя та смерті, невмирущості кохання, спогадів.

Мотив реінкарнації проходить через увесь текст, поєднуючи різні сюжетні лінії та повертаючи персонажів до пережитих ними моментів, спогади повертаються до героїв за допомогою мелодії танго. Ці теми підкріплюються арканумським трактатом Йоганна Калькбренера, з якого герої дізнаються, що особливі ноти танго можуть пробуджувати спогади про попередні життя. Ю. Винничук передає цю ідею через внутрішні роздуми героїв та містифікації. Опис взаємодії між людьми та їхнім минулим підкреслюється філософськими роздумами про те, що справжнє безсмертя не у фізичному існуванні, а в здатності відроджуватися через мелодію і пам'ять.

Ключові слова: мелодія танго, символ, безсмертя, реінкарнація, сучасна українська проза, Ю. Винничук.

Urys Tetiana

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Ukrainian Literature
Dragomanov Ukrainian State University

Oleksenko Victoriia

Applicant for the Second Level of Higher Education
Educational Programme "Secondary Education.
Ukrainian Language and Literature"
Dragomanov Ukrainian State University

TANGO MELODY AS A SYMBOL OF IMMORTALITY IN THE NOVEL "TANGO OF DEATH" BY YURIY VYNNYCHUK

The article examines the role of the tango melody in the novel "Tango of Death" by Yu. Vynnychuk is a symbol of immortality, which not only reflects the emotional state of the characters but also emphasizes deep philosophical themes related to immortality, memory and reincarnation. The influence of the melody on the emotional depth of the events of the work, the connection between eras, the combination of the past and the present has been revealed. In the novel, tango appears as an aesthetic element and an essential conceptual tool reproducing the relationship between life and death while emphasizing the cyclical nature of time. It is studied how, through a musical motif, the author focuses on the immortality of love, which continues to exist through years and different incarnations of souls, and on memory, which preserves the experience of past lives. The article offers a new look at the philosophical content of the novel, emphasizing the importance of melody to express the eternal themes of human existence: the connection between life and death, the immortality of love, and memories.

The motif of reincarnation runs throughout the text, connecting the various storylines and bringing the characters back to the moments they have experienced, the memories returning to the characters with the help of a tango melody. These themes are reinforced by an arcanum treatise by Johann Kalkbrenner, from which the characters learn that special tango notes can awaken memories of past lives. Yu. Vynnychuk conveys this idea through the character's inner thoughts and mystifications. The description of the interaction between people and their past is emphasized by philosophical reflections that true immortality is not in physical existence but in the ability to be reborn through melody and memory.

Key words: *tango melody, symbol, immortality, reincarnation, modern Ukrainian prose, Yu. Vynnychuk.*

Ю. Винничук – відомий український письменник, журналіст і редактор, укладач та упорядник багатьох антологій, автор поетичних збірок «Передчуття осені» (1990), «Ніч еротичної поезії» (2011), дитячої літератури – повість-казка «Місце для дракона» (1990), фантастична казка «Літопис від равлика» (2002), «Історія одного поросятка» (2005), казка «Метелик вивчає життя» (2016), віршована казка «Цукровий півник» (2018) та ін. і, власне, дорослої прози – збірки оповідань «Спалах» (1990), «Вікна застиглому часу» (2001), «Ги-ги-и» (2007), «Арканум» (2019), «Збитошна пора» (2020), повісті «Діви ночі» (1991), «Мальва Ланда» (2000), «Весняні ігри в осінніх садах» (2005), «Груші в тісті» (2010), «Лютетція» (2017), «Вілла Деккера» (2021), «Алмази з Танжера» (2023) та багато ін.

З-поміж романів вирізняється твір «Танго смерті», який було відзначено премією «Книга року ВВС» за 2012 рік. Відразу ж після публікації він викликав масу обговорень і став об'єктом для наукових досліджень. У ньому автор майстерно поєднує реалістичні описи історичних

подій з елементами містифікацій та фантастики, надаючи твору багатшаровість. Роман став бестселером, продемонструвавши здатність осмислювати історію крізь призму символічного й філософського погляду. Його основою є авторська інтерпретація життя львів'ян до, під час та після подій Другої світової війни. Автор показує події у Львові 30–40-х, суголосні сьогоденним реаліям в Україні, зокрема в прифронтових містечка, окупованих територіях та ін.

У романі Юрія Винничука «Танго смерті» мелодія танго виступає не лише естетичним елементом, а й глибоким символом безсмертя, що пронизує основні теми твору: пам'ять, любов і реінкарнація. Винничук створює складну мережу асоціацій, де танго стає містком між минулим і теперішнім, надаючи читачеві змогу зануритися в емоційний простір героїв. Проблема полягає в потребі розглянути, як музика стає інтегральною частиною художнього простору твору, виконуючи роль не лише естетичного елемента, а й метафоричного мосту між різними часами і просторами. У цьому контексті важливо дослідити, яким чином мелодія танго впливає на сприйняття персонажів та їхньої долі, а також як вона відображає складні культурні й історичні реалії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Роман Ю. Винничука «Танго смерті» досліджували в теоретичних та історико-літературних працях Я. Голобородько, Д. Коваленко, Г. Косарева, Є. Ковалевська, Г. Левченко, І. Монолатій, Л. Підкуймуха, Х. Рутах, Р. Семків, О. Чимиркова та ін. Проте вони зверталися до окремих аспектів змісту та форми роману, інтерпретації образу міста (О. Кискін, І. Монолатій, Л. Підкуймуха, О. Чимиркова), інтертекстуальності (Я. Голобородько, Д. Коваленко), досліджували травматичний досвід (Х. Рутар), колективну пам'ять (Г. Косарева, О. Чимиркова) тощо. Проте поза увагою критиків залишився образ-символ мелодії танго, його функціонування й ідейне, змістове та смислове навантаження в романі.

Мета статті – проаналізувати функції мелодії танго в романі «Танго смерті» Юрія Винничука як символу безсмертя, відстежити взаємодію музики з темами пам'яті, реінкарнації та любові.

Методологічні засади дослідження ґрунтуються на комплексному поєднанні культурно-історичного методу (аналіз твору у зв'язку з культурним та історичним розвитком суспільства відповідних періодів), біографічного (для розуміння впливу життєвих подій автору, його світогляду на описані в романі події), психологічного (для характеристики внутрішнього стану, емоцій та переживань героїв) і культурологічного (для вивчення культурних аспектів, які відображаються в романі) методів.

Музика – це мистецтво з різноманітними можливостями для художнього синтезу, яке легко адаптується до вимог літератури, кіно, театру, архітектури, живопису та графіки. Її вплив на літературу проявляється в різних аспектах: письменники часто звертаються до музики для поглиблення виражальних можливостей свого мистецтва, посилення його емоційної насиченості, створення нових жанрів, використання специфічної строфіки та ритміки. Музика трансформувала жанри, збагатила драму, епос і лірику, надаючи їм нових естетичних вимірів.

Об'єднує ці два види мистецтва здатність викликати різноманітні емоції у читача, особливо завдяки застосуванню певних композиційних прийомів, що допомагають створювати напругу й динаміку. До того ж як у літературних, так і в музичних творах важливу роль відіграє контекст їхнього створення, зокрема історичні обставини, що зумовили їхню появу, та авторські наміри.

Взаємозв'язок між літературою та музикою є органічним і глибоким. Літературознавці розглядають поєднання музики з літературою через різноманітні призми, аналізуючи втілення елементів музичної форми в літературі.

У художніх текстах є сцени, де герої виконують музичні твори або ж музика стає темою міркувань у репліках персонажів чи авторському коментарі. Це створює своєрідний емоційний фон і додає атмосферності, підсилюючи почуття героїв або їхнє ставлення до подій (п'єси І. Котляревського, Г. Квітки-Основ'яненка, І. Кочерги). Іноді ж музика в описах з'являється як образ або настрої, який не прив'язаний до певної композиції. Це дає змогу створювати загальну атмосферу чи акцентувати увагу на відчуттях героїв, не обмежуючи їх сприйняттям конкретного твору. Аналізуючи тексти, дослідники проводять паралелі між архітектонікою словесних і музичних жанрів. Такий підхід підкреслює структурну подібність літературного тексту з музичними формами, що сприяє глибшому розумінню композиції. Музичний вплив відчувається в літературі також через ритм, інтонацію, звукову організацію, які співвідносяться з розвитком теми в музичному творі. Поняття «музика вірша» чи «ритм прози» описують цю техніку, що допомагає передавати настрої і динаміку тексту. Ці аспекти свідчать про глибокі зв'язки між літературою та музикою, які дають змогу авторам збагачувати твори емоційними й ритмічними ефектами, розширюючи межі літературної виразності через використання музичних елементів. Наприклад, Леся Українка в циклі «Сім струн» групувала вірші за музичним принципом, розширюючи виражальні можливості слова, дбаючи про мелодійність звучання. В основі циклу лежать ноти музичної гами, сім струн, звучанню яких відповідає ритмікофонічний візерунок ліричних віршів, інкрустованих алітераціями й асонансами.

Поєднання музики та літератури в романі «Танго смерті» Ю. Винничука є доволі виразним. Починаючи з назви, мелодія пронизує увесь текст. Саме з танго розпочинається детективний сюжет, у якому Ярош – головний герой роману, житель сучасного Львова – прагне розгадати загадку особливої мелодії «танго смерті», що має містичну властивість, а саме – здатність відроджувати пам'ять душі.

У романі музика має значний вплив на почуття героїв та їх поведінку: «Я десь читав у Оскара Вайльда, що музика дарує нам наше власне минуле, про яке ми до цієї хвилини не підозрювали, змушуючи шкодувати про втрати, яких не було, і вчинки, за які ми не винні» [1, с. 104]. Мелодія у творі є символом зв'язку минулого і теперішнього.

З розповіді одного з героїв роману Йосипа Мількера очевидно, що він, перебуваючи разом із друзями у схованці, відчував, що час їхньої смерті вже близько: «Ми цей день передчували дуже ясно й готові були до його приходу, ми знали, що помremo, що нас вб'ють або ми самі себе вб'ємо, щоб не датися їм у руки... Ми знали, що вибір у нас один. Я заграє «Танго смерті», а потім пролунає вибух, я знепритомнів. Отямився вже на снігу, енкаведисти нишпорили в криївці, шукаючи документів, але ми їх встигли спалити» [1, с. 360]. Тоді ж хлопці зрозуміли своїх батьків, які вибрали смерть, щоб не зрадити свою країну. Цим автор ніби підтверджує незламність українського народу, стійкість сили духу, що передається спадково.

Наратор оповідає: «Ми грали відоме усім танго, в яке було вмонтовано усього лише дванадцять нот з манускрипта...» [1, с. 103], мелодія «відігравала роль тунелю для нового перевтілення душі» [1, с. 103]. Ці звуки мали своєрідні знаки, які могли розшифрувати тільки музиканти, що були обізнані у їхньому значенні. Це ноти з трактату львівського аптекаря Йоганна Калькбренера. Про них також ідеться в арканумській «Книзі Смерті», яку досліджує головний герой Ярош. У міжвоєнні роки Йосип Мількер наклав ці ноти на музику танго, що в новому звучанні стало називатися «Танго смерті». Юрій Винничук пояснює зв'язок нот із традиційним арканумським танцем смерті «dan-go trah», що є, на думку І. Олійник, черговою містифікацією автора, проте підкреслює, що «саме танго є в романі знаком увіковічення душі, джерелом її безсмертя. Танго також

апелює до самої епохи, для якої є провідним жанром, що до наших днів зберігає пам'ять про загублене покоління» [11].

Реінкарнація у романі розкривається через ідею, що душі людей здатні перевтілюватися, зберігаючи пам'ять через час і простір. Герої твору розмірковують над цією темою: *«Тоді не бачу сенсу в такому перевтіленні. Що з того, що моя душа буде жити в іншому тілі, якщо МЕНЕ вже не буде? Це вже буде інша людина, з іншими інтересами і захопленнями. Це не буду Я. – А все ж у людини можна розбудити спогад про попереднє життя за однієї умови: якщо ця людина перед смертю чула мелодію з трактату Калькбренера. І зробити це можна лише одним-єдиним способом: людина повинна почути цю мелодію знову»* [1, с. 103]. Йосип Мількер, говорячи про переродження, зазначає: *«Смерть – не завжди є смертю. Інколи це лише дивовижна інсценізація, перформенс»* [1, с. 100].

Мотив реінкарнації об'єднує дві сюжетні лінії роману і проходить через увесь твір, що пов'язано з ідейним сприйняттям усього тексту: *«Але ж ви ще не знайшли остаточного підтвердження. Ви ще не зустріли жодного із тих, кому грали своє танго. – Не зустрів, але все ще чекаю. І не помру, доки не дочекаюся. – Усмішка пана Йосипа була сумна, а очі, що поглянули на Яроша, мружились і тріпотіли повіками, мовби поборюючи непрохану сльозу»* [1, с. 99].

За свідченнями в'язнів Янівського табору та розвідками Ю. Винничука, мелодія, що грали при розстрілі, була відомою у Польщі в 1930-х роках: *«Я розмовляв з реальними людьми, які були в концтаборі. Вони називали точно цю мелодію. Крім того, її назва є в багатьох спогадах. Це відоме польське танго «To ostatnia niedzila»... І сама назва «танго смерті» походить ще з часів, коли під це танго в 30-х роках закохані стрілялися»* [5]. Цю інтерпретацію зустрічаємо і в тексті роману: *«“Танго смерті” на перший погляд – меланхолійна, сповнена ностальгії мелодія. Здається, нічого особливого. Ви ж її чули? – Звичайно. Це та сама мелодія, що й у танго “Мельонга”. – Щось схоже, але насправді найближчим за звучанням до “Танга смерті” було “Макабричне танго”, під яке стрілялися закохані»* [1, с. 100].

За допомогою філософських роздумів, метафор і музичних термінів митець устами героїв описує дію мелодії, її вплив на людей: *«...перед смертю треба увібрати в себе особливу мелодію... не прослухати, а таки увібрати. Усім тілом, усім єством. Річ у тім, що тональність звучання будь-якої ноти відповідає тональності звучання відповідного органу чи частини тіла. Іншими словами, наша душа – це музичний твір, який виконує цілий злагоджений оркестр внутрішніх органів... Йоган Калькбреннер відкрив, що людська душа – окрема симфонія, період звучання якої триває не тільки від народження до смерті, а й довше, можливо, навіть вічно, треба лише міняти склад оркестру. Кожна людина – це окремий камертон, який дуже чутливий, і коли спеціально підібрані звуки пройдуть через людину, то відкриється особливе бачення, треба тільки дозволити звукам наповнити себе»* [1, с. 102]. Ця теорія є однією з містифікацій Ю. Винничука, але саме танго у творі виступає джерелом безсмертя, знаком увіковічення душі.

Є також зв'язок з історичним контекстом, оскільки існують свідчення, що при Янівському концентраційному таборі дійсно був оркестр, який грав мелодії для приречених на розстріл. Музику в нацистських концтаборах досліджував О. Пагіря. Він зауважував, що вона *«була інтегральною частиною табірної повсякденного життя у майже всіх нацистських таборах»*, за колючим дротом Третього Райху вона існувала у двох формах: як *«музика, яка виконувалася за наказом СС-івців у таборах»* (що давало можливість їм ламати волю в'язнів та *«принижували їх як людських істот»*) та *«музична діяльність, яка за власною ініціативою здійснювалася самими в'язнями»* (що було *«духовною розрадою та певним*

культурним захистом в умовах повсякденного табірної терору») [12]. Про історію виникнення «танго смерті» автор описує так: «Музикантам [в Янівському таборі у Львові у 40-х рр. ХХ ст.] заступник коменданта табору Ріхард Рокіта наказав написати особливу мелодію знищення, що отримала назву «танго смерті»... Нацисти змушували оркестр виконувати цю мелодію під час масових страт євреїв в урочищі Піски та інших місцях. Для багатьох в'язнів ця мелодія стала останнім звуком, який вони почули перед смертю» [12].

За цих обставин виникає різкий контраст: прекрасне стає знаряддям жорстокості та безнадії; музика, що покликана пробуджувати в людині найглибші почуття, замість того викликає страх. *«Роковані на смерть у Янівському таборі умирили саме під цю мелодію»* [1, с. 103], *«Я не падав і не сідав, а музика підносила мене над землею, мені здавалося, що я став невагомим. Я грав їм усім на скрипці, щоб вони потрапили у вічність»* [1, с. 357], – розповідає Йосип Мількер Ярошу. Отже, метою митця був пошук певного інструменту, засобу, що зможе вивести із забуття сотні тисяч жертв нацистів. Кожен закатований був особистістю, що мала власну історію, була носієм мови, культури та традицій. Усі вони канули в забуття, перетворилися на суцільну сакральну рану.

Окрім «Танго смерті», схожу функцію виконували мелодії з «Книги смерті», їх *«...виконували не після смерті, а перед, тобто людині ще живій, але умираючій, ці пісні мали полегшити перехід на тамтой світ, ба не тільки полегшити, а виконати роль проводиря, провести безсмертну душу померлого крізь усі митарства потойбіччя і повернути назад до життя. Пісні ці виконували в танці під звук бубна і сопілок»* [1, с. 39–40]. Такий опис ритуалу та музичних інструментів дає змогу читачу почути мелодію у своїй уяві. У «Книзі Ібліса», написаній Йоганном Калькбреннером, яку Ярош досліджував у Стамбулі, були *«описані певні обряди, завдяки яким можна довідатися, ким ти був у попередньому житті. Ба більше, можна також перейняти усі знання, які були здобуті в попередніх існуваннях»* [1, с. 192]. На сторінках книги герой знаходить тексти про реінкарнацію: *«Я помер як людина і став рослиною. Я помер також і як рослина і став твариною. Я помер як тварина і став людиною. Чому я мушу боятися втрати своїх людських якостей? Я помру як людина, щоб воскреснути янголом... І шлях наш до первнів своїх, до джерел буде осяяний маяками, які ми повинні упізнавати, щоб зустрітися там, де цвіте гашгаш, під тінню його»* [1, с. 193], *«Найголовніше в цьому всьому, щоб людина перед смертю зазнала осяння... Вона повинна перед смертю або взяти участь у танці дервішів, або ж чути цей танець»* [1, с. 194].

Вплив музики проявляється не лише на змістовому рівні роману, але й на структурному. Чергування розповідей двох головних героїв Ореста Барбаріки і Мирка Яроша створює особливий ритм, що нагадує танець танго. Така побудова надає твору динаміки та гармонії, подібно до того, як музичні мотиви формують ритм танцю. Ю. Винничук використовує цей прийом, аби показати масштаб історичних змін, що пережили герої, друзі Ореста. Не можливо було б однаково писати про безтурботне дитинство в мирні часи і про жорстоку війну, яка принесла смерть в кожен дім, кожна сім'ю. Для цього митцю довелося змінювати тональність оповіді, переходячи від легкого й комічного до серйозного і трагічного. Мелодія стає лейтмотивом, що поєднує ці контрастні часові періоди, а також навколо неї розгортаються любовні лінії. Це є підтвердженням того, що споріднені душі знайдуть одна одну навіть після переродження. Зокрема, це відтворено в історіях Мирка та Данки, Йосипа та Ярки.

Отже, мелодія танго в романі «Танго смерті» Юрія Винничука виконує низку важливих функцій: вона є символом пам'яті, реінкарнації та безсмертної любові. Через цей музичний мотив автор створює глибокий зв'язок між героями та їхнім минулим, показуючи як

переплітаються пам'ять і час. За допомогою реінкарнації митець зобразив взаємодію різних етносів, мультикультуралізм львів'ян, зміцнення міжособистісних зв'язків. Естетика мелодії танго спотворена через використання її як інструменту для організації масових розстрілів на території Янівського концтабору. У романі завдяки дванадцяти нотам зі старовинного манускрипту музиканти відновлюють красу цієї мелодії, надаючи їй магичної сили. Це дає змогу слухачеві згадати себе поза межами плинного часу, подорожуючи крізь будь-які моменти власного життя. Мелодія стає засобом вираження пам'яті та болю, порятунком від реальності. Музика надає подіям глибшого смислового значення, адже є сакральним зв'язком між минулим і теперішнім, часом і простором, життям і смертю.

Література:

1. Винничук Ю. «Танго смерті»: роман. Харків: Фоліо, 2015. 379 с.
2. Вісім тактів забутої музики 1982 року. УкрКіноХроніка. *YouTube*: вебсайт. URL: https://www.youtube.com/watch?v=urhSeXdL_Zg.
3. Голобородько Я. Інтертекстуальність й ультрасексуальність. Синекура Юрія Винничука. *Арте-граунд. Український літературний істеблішмент*: зб. ст. Київ: Факт. 2006. С. 101–118.
4. Кискін О. Урбаністичний хронотоп у постмодерністському романі: автореф. дис. ... канд. філол. наук: спец. 10.01.01 «Українська література». Київ, 2006. 22 с.
5. Ковалевська Є. «Танго смерті» Юрія Винничука – вир історії і містифікації. Інтерв'ю. *BBC Україна*: вебсайт. URL: https://www.bbc.com/ukrainian/entertainment/2012/11/121116_book_2012_interview_vynnychuk_ek.
6. Коваленко Д. Інтертекстуальний простір роману Юрія Винничука «Танго смерті». *Слово і Час*. № 2. 2018. С. 80–86. URL: <https://il-journal.com/index.php/journal/article/view/166/688>.
7. Коваленко Д. Моделювання образів часопростору в сучасному українському романі: дис. ... на здоб канд. філол. наук: 10.01.01. Київ, 2018. 215 с. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Kovalenko_Diana/Modeliuvannia_obraziv_chasoprostoru_v_suchasnomu_ukrainskomu_romani.pdf.
8. Косарева Г. Часопросторові топоси пам'яті у романі «Танго смерті» Ю. Винничука. *Модель пам'яті в українській пост/модерністській літературі: колективна монографія*. Миколаїв: Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2019. С. 74–84. URL: <https://cutt.ly/P0Y4aKY>.
9. Левченко Г. Трюк, атракціон і гротеск у поетиці роману Юрія Винничука «Танго смерті». *Сучасні літературознавчі студії. Літературні виміри видовищних форм культури*: зб. наук. праць. 2017. Вип. 14. С. 264–275.
10. Монолатій І. Від міста-перехрестя до міста-жертви: Львів у романі Юрія Винничука «Танго смерті». *Місто: історія, культура, суспільство*. 2020. № 9 (2). С. 141–153. URL: https://www.researchgate.net/publication/343355680_VID_MISTA-PEREHRESTA_DO_MISTA-ZERTVI_LVIV_U_ROMANI_URIYA_VINNICHUKA_TANGO_SMERTI.
11. Олійник І. «Танго смерті» Юрія Винничука: зберігаючи пам'ять поколінь. *The Claquers*. URL: <https://theclaquers.com/posts/9269>.
12. Пагіря О. «Танго смерті»: музика за колючим дротом III Райху. *Збруч*: інтернет-журнал. URL: <https://zbruc.eu/node/91945>.
13. Підкуймуха Л. Мовне життя Львова в художніх текстах Юрія Винничука. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологія»*. 2019. Вип. 7. С. 125–128. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/bitstreams/d47eae58-76f2-4abe-954a-1047294b17ea/download>.
14. Рутар Х. Травмована чи міфологізована пам'ять? (на матеріалі роману «Танго смерті» Юрія Винничука). *Сучасні проблеми мовознавства і літературознавства (збірник наукових праць)*. 2018. Вип. 23. С. 294–298. URL: <http://er.ucu.edu.ua/handle/1/2363>.
15. Семків Р. Юрій Винничук як центральна постать галицької бурлескної літератури. *Після постмодернізму?* 2012. С. 83–98. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/10930>.
16. Чимиркова О. Топос Львова як місце пам'яті у романі Ю. Винничука «Танго смерті». *Українські студії в європейському контексті*. 2020. № 1. С. 183–188. URL: http://obrii.org.ua/usec/storage/conference/zb_vol2_20201.pdf.

References:

1. Vynnychuk, Yu. (2015). "Tanho smerti": roman ["Tango of Death": Novel]. Kharkiv: Folio [in Ukrainian].
2. Visim taktiv zabutoi muzyky 1982 roku. UkrKinoKhronika [Eight Bars of Forgotten Music from 1982. UkrKinoChronika]. *YouTube*. Retrieved from: https://www.youtube.com/watch?v=urhSeXdL_Zg [in Ukrainian].
3. Holoborodko, Ya. (2006). Intertekstualnist y ultraseksualnist. Sinekura Yurii Vynnychuka [Intertextuality and Ultrasexuality. Yurii Vynnychuk's Sinecure]. *Artegrand. Ukrainskyi literaturnyi isteblyshment: zb. st. – Ukrainian Literary Establishment: Collection of Articles*, 101–118 [in Ukrainian].
4. Kyskin, O. (2006). Urbanistichniy khronotop u postmodernistyskomu romani [Urban Chronotope in the Postmodern Novel]. Author's abstract of PhD dissertation, specialty 10.01.01 "Ukrainian Literature" [in Ukrainian].
5. Kovalevska, Ye. (2012). "Tanho smerti" Yurii Vynnychuka – vyr istorii i mistyfikatsii ["Tango of Death" by Yurii Vynnychuk – a Vortex of History and Mystification]. Interview. *BBC Ukraina*. Retrieved from: https://www.bbc.com/ukrainian/entertainment/2012/11/121116_book_2012_interview_vynnychuk_ek [in Ukrainian].
6. Kovalenko, D. (2018). Intertekstualnyi prostir romanu Yurii Vynnychuka "Tanho smerti" [Intertextual Space in Yurii Vynnychuk's Novel "Tango of Death"]. *Slovo i Chas – Word and time*, (2), 80–86. Retrieved from: <https://il-journal.com/index.php/journal/article/view/166/688> [in Ukrainian].
7. Kovalenko, D. (2018). Modeliuvannia obraziv chasoprostoru v suchasnomu ukrainskomu romani [Modeling of Space-Time Images in the Contemporary Ukrainian Novel]. PhD dissertation. Kyiv. Retrieved from https://shron1.chtyvo.org.ua/Kovalenko_Diana/Modeliuvannia_obraziv_chasoprostoru_v_suchasnomu_ukrainskomu_romani.pdf [in Ukrainian].
8. Kosarieva, H. (2019). Chasoprostorovi toposy pamiaty u romani "Tanho smerti" Yu. Vynnychuka [Chronotopic Places of Memory in Yurii Vynnychuk's Novel "Tango of Death"]. *Model pamiaty v ukrainskii post/modernistckii literaturi: kolektyvna monohrafiia – The Memory Model in Ukrainian Post/Modernist Literature: A Collective Monograph*. Mykolaiv: CNU imeni Petra Mohyly, 74–84. Retrieved from: <https://cutt.ly/P0Y4aKY> [in Ukrainian].
9. Levchenko, H. (2017). Triuk, atraktsion i hrotesk u poetytsi romanu Yurii Vynnychuka "Tanho smerti" [Trick, Attraction, and Grotesque in the Poetics of Yurii Vynnychuk's Novel "Tango of Death"]. *Suchasni literaturoznavchi studii. Litaraturni vymiry vydovyshchnykh form kultury: zbirnyk naukovykh prats – Modern literary studies. Literary dimensions of spectacular forms of culture: collection of science works*, 14, 264–275 [in Ukrainian].
10. Monolatii, I. (2020). Vid mista-perekhrestia do mista-zhertvy: Lviv u romani Yurii Vynnychuka "Tanho smerti" [From Crossroad City to Victim City: Lviv in Yurii Vynnychuk's Novel "Tango of Death"]. *Misto: istoriia, kultura, suspilstvo – City: history, culture, society*, 9 (2), 141–153. Retrieved from: https://www.researchgate.net/publication/343355680_VID_MISTA-PEREHRESTA_DO_MISTA-ZERTVI_LVIV_U_ROMANI_URIA_VINNICUKA_TANGO_SMERTI [in Ukrainian].
11. Oliinyk, I. (2022). "Tango smerti" Yurii Vynnychuka: zberihaiuchy pamiat pokolin ["Tango of Death" by Yury Vynnychuk: preserving the memory of generations]. *The Claquers*. Retrieved from: <https://theclaquers.com/posts/9269> [in Ukrainian].
12. Pahiria, O. (2019). "Tanho smerti": muzyka za koliuchym drotom III Raikhu ["Tango of death": music behind the barbed wire of the III Reich]. *Zbruch*. Retrieved from: <https://zbruc.eu/node/91945> [in Ukrainian].
13. Pidkuimukha, L. (2019). Movne zhyttia Lvova v khudozhnikh tekstakh Yurii Vynnychuka [The Linguistic Life of Lviv in Yurii Vynnychuk's Artistic Texts]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu "Ostrovska akademiia". Serii «Filolohiia» – Scientific notes of the National University "Ostroh Academy". Series "Philology"*, 7, 125–128. Retrieved from: <https://ekmair.ukma.edu.ua/bitstreams/d47eae58-76f2-4abe-954a-1047294b17ea/download> [in Ukrainian].
14. Rutar, Kh. (2018). Travmovana chy mifolohizovana pamiat? (na materialy romanu "Tanho smerti" Yurii Vynnychuka) [Traumatized or Mythologized Memory? (Based on Yurii Vynnychuk's Novel "Tango of Death")]. *Suchasni problemy movoznavstva i literaturoznavstva (zb. naukovykh prats) – Current*

Issues in Linguistics and Literary Studies (Collection of Scientific Works), 23, 294–298. Retrieved from: <http://er.ucu.edu.ua/handle/1/2363> [in Ukrainian].

15. Semkiv, R. (2012). Yurii Vynnychuk yak tsentralna postat halytskoi burlesknoi literatury [Yuriy Vynnychuk as a central figure of Galician burlesque literature]. *Pislia postmodernizmu? – After postmodernism?* 83–98. Retrieved from <https://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/10930> [in Ukrainian].

16. Chymirkova, O. (2020). Topos Lvova yak mistse pam'iaty u romani Yu. Vynnychuka "Tanho smerti" [The Topos of Lviv as a Place of Memory in Yurii Vynnychuk's Novel "Tango of Death"]. *Ukrainski studii v yevropeiskomu konteksti – Ukrainian studies in the European context*, 1, 183–188. Retrieved from: http://obrii.org.ua/usec/storage/conference/zb_vol2_20201.pdf [in Ukrainian].